

אז מצרים, ירדן ומרבית מדינות ערב האחרות התנגדו לפעילות זו, מחשש פן תגרור אותן למלחמה בטרם עת — ואמנם היווה הטירוור חלק ממערכת הגורמים שהחישו את המלחמה.

בחדשים הראשונים לאחר המלחמה, בעוד סוריה ממשיכה במדיניותה הקודמת, הסתמנה מבוכה ביחסן של יתר מדינות ערב כלפי ארגוני המהבליים. בעיקר איפיין יחס זה את מצרים המובסת והתמוגה. בחששה ממהלומה ישראלית נוספת, אשר תמיט שואה על משטרה, החליטה בתחילה למונע את פעילות המהבליים או לפחות לשים לה סייגים. חסנין הייכל אף שלל בנימוקים גיאוגרפיים, דמוגרפיים ופוליטיים את ההשוואה בין מה שקרה באלג'יריה ובוייטנאם לבין פעולות הטירוור נגד ישראל. מסקנתו היתה, כי פעולות הפדאין (שלא מתוך מצרים) מהוות אך גורם מסייע, בבוא העת, לפעולות הצבאות הסדירים („אל-אראם" 15.9.1967).

אולם, בד בבד עם זרימת הנשק הלכה וניטשה מדיניות זו על-ידי מצרים, וככל שגבר רגש הביטחון העצמי ונחלש והלך הלם התבוסה, כן גברה ההרגשה במצרים כי באין כוח צבאי סדיר, המסוגל להטריד את ישראל בשלב זה, יש להגביר את התמיכה הפעילה בארגוני המהבליים. השקפות אלו חדרו לתודעת מנהיגי מצרים לא במעט בלחץ ההמונים הערביים, שחזו בתמוטה המחפירה והמהירה של צבאות ערב הסדירים, ולעומת זאת שמעו על הצלחות המהבליים מהודעותיהם, המנופחות או הכוזבות. תיסכול התבוסה חיזק את הנטייה להאמין למהבליים ולשאוב מהודעותיהם עידוד כי לא כל הערבים הם חסרי-אונים, מובסים ומושפלים. רגשות אלה

העלו את הפופולריות של ארגוני המהבליים ובראש וראשונה של ארגון פת"ח, הוותיק שבהם. נטיית ההנהגה המצרית לתמוך בטירוור, מסתיו 1967 ואילך, הושפעה מעליית קרנם של ארגונים אלה. ומשהוחל במתן סיוע להם מצאו הערבים לפעילות זו, ובעיקר המצרים, מקום באסטרטגיה שלהם לטווח הקצר ובמדיניות ההתשה שלהם נגד ישראל בשלב מאוחר יותר. נימק זאת השבועון המצרי „רוו אל-יוסף" (22.4.1968) כלהלן:

„המטרה הנוכחית (בפעולות הפדאין) היא להעסיק את האויב (ישראל) ולהחלישו, כדי ליצור מצבים ממושכים של חרדה ומתיחות, שיחייבו את ישראל להשקיע מאמצים, העולים על מידת יכולתה בכל המישורים, עד שיווצר הכוח הערבי המסוגל לכפות בכוח את הפתרון הצבאי”.

תהליך התמורה בעמדת מצרים הושלם בנאום נשיא מצרים ב-10 באפריל 1968:

„מצרים מוכנה לתמוך בתנועת ההתנגדות ולחמם אותה, משום שתנועה זו אינה אלא חלק מהמערכה הגורלית של האומה כולה”.

נכונותה של מצרים לתמוך במידה גדלה והולכת בטירוור, היתה מכוונת בעיקר לפעולות המבוצעות משטח ירדן, ובשלב מאוחר יותר משטח לבנון. למדיניות זו נמצאו תימוכין גם בהקמת המפקדה הזורחית, כאשר פעולות המהבליים היו לחלק בלתי-נפרד של פעולות ההטרדה וההתשה של הצבאות הסדירים בחזית זו.

המלחמה על קווי הכספת האש

(הערכים המספריים של התקריות האבודות מתייחסים לתקרית פה שמי 12 ביוני 1967 ועד 1 בינואר 1970).

התקריות בחלוקתן לגזרות	במספרים	באחוזים
בגבול לבנון	181	1.9%
בגבול סוריה	346	3.7%
בגבול ירדן	3425	36.6%
בגבול מצרים (תעלת סואץ, מפרץ סואץ ומרחב סיני)	4433	47.0%
לאורך כל הגבולות	8385	89.2%
בכל השטחים פנימה מהקוים (רצועת-עזה, יהודה והשומרון, ישראל)	996	10.8%
סה"כ	9381	100 %

מלחמת ששת הימים הביאה את צה"ל אל קווי הכספת האש הנוכחיים, אך לא שמה קץ לחחימת הערבים בישראל, הן בכוחות סדירים והן בארגוני מהבליים. כשמטרתם היא להחזיר את המצב לקדמותו ואף יותר מזה — לערער את יסודותיה של ישראל. עמידתה הנמרצת של ישראל סיכלה מטרה זו ואף צימצמה באופן ניכר את יכולת הפעולה הערבית. אולם, בתום מלחמתה הקצרה ביותר וללא הפוגה אחריה, נתונה מדינת-ישראל במאבק הצבאי הממושך ביותר שידעה מעודה. נעמוד על אופייה של המלחמה הנמשכת וביטוייה בתקריות* לסוגיהן בגזרות הפעולה השונות ובאבודות שנגרמו לנו בהן

* המונח תקרית בסקירה זו פירושו פתיחה באש — מנשק קל, תותחים או מטוסים — חדירה, חבלה, מיקוש וכיו"ב. המגבלה שבמונח כולל זה, שאין ביטוי איכותי לאופי ולהיקף האירוע. מגבלה זו באה על תיקונה בניחות מפורט יותר של הנתונים בהמשך.

בהבחנה שבין אבדותינו כתוצאה מפעולות כוחות אויב סדירים לאורך הגבולות, לבין אבדות בשל פעילות מחבלים, לאורך הגבולות וכתוך השטחים אנו רואים:

כתוצאה מפעילות כוחות סדירים		כתוצאה מפעילות כוחות סדירים	
הרוגים:			
302	288	חיילים	138
	14	אזרחים	73
פצועים:			
861	833	חיילים	575
	28	אזרחים	523
302	סה"כ הרוגים	211	סה"כ הרוגים
59	אחוז הרוגים	41	אחוז הרוגים
1153	סה"כ נפגעים	1309	סה"כ נפגעים
47	אחוז נפגעים	53	אחוז נפגעים

אבדות האויב

קשה לקבוע בוודאות או בדיוק כלשהו את מספר האבדות שנגרמו לאויב בתקופה המקבילה. מדינות ערב המעורבות בלחימה אינן מפרסות את אבדותיהן או כמצרים למשל, אינן מוסרות לרוב כלל על אבדות זרק במקרים, שגוויות חלליהן נשארו בשטחנו, מודות הן, מחוסר ברירה, במספר האבדות.

לפי הערכות מומחים מסתכמות האבדות, שגרמנו לכוחות האויב, באלפי הרוגים. אנו מצדנו, מפרסמים נתונים על אבדות האויב אך זרק כאשר קיימת ודאות שמעל לכל ספק, כי אכן נכון המספר. כך יכולים אנו להתייחס בוודאות למספרים של אבדות הטירוריסטים, שנהרגו בשטחינו. להלן הנתונים, המתייחסים לשנת 1969 בלבד (מ"1 בינואר 1969 עד 31 בדצמבר 1969):

הגזרה	במספרים	באחוזים
לבנון	38	6.5%
רמת הגולן	91	16%
ירדן	293	50%
יהודה ושומרון	22	3.6%
רצועת עזה	32	5.3%
אזורים אחרים	51	8.6%
כתוצאה מתקיפת מטוסינו	50	8.5%
ישראל	9	1.5%
סה"כ	586	100%

הפעילות המלחמתית האינטנסיבית מתרכזת, איפוא, בשתי גזרות — המצרית, שבה אירעו כ-47% מכלל התקריות; ובירדנית, שבה אירעו כ-36% מכלל התקריות. יש עניין בהבחנה בין פעילות הכרוכה בחציית גבול לבין פעילות המבוצעת מעברו האחר. מתוך סך-הכל 9351 התקריות, היו 996 כרוכות בחציה פיסית של הגבול על-ידי האויב, עוד 996 תקריות אירעו בשטחים המוחזקים ובישראל וכל שאר הפעילות היתה מעבר לגבול והתבטאה ביריות מנשק קל, ארטילריה וכו'. מתוך 996 התקריות, שכרוכות היו בחציית הגבול, התרחשו 647 — 65% — בגזרה הירדנית.

תקריות בשטחים המוחזקים ובישראל	במספרים	באחוזים
רצועת-עזה	676	68.0%
יהודה ושומרון	176	17.7%
ישראל (כולל ירושלים)	144	14.3%
סה"כ	996	100%

אספקט נוסף של הפעולות בגזרות השונות הוא סוג הפעולה שנקט האויב ואמצעי-הלחימה שהפעיל בעת התקרית.

סוגי הפעולות והאמצעים	במספרים	באחוזים
ירי נשק-קל (לרבות בזוקות ותותחי לא-רשתע)	4206	45.0%
ירי נשק תלול-מסלול (ארטילריה, מרגמות, מטולי-רקטות)	3230	34.4%
מיקוש, הבלה, הטלת רימונים, הנחת מטעני-נפץ	1569	16.6%
פעילות התקפית (מארבים, היתקלויות, תקיפה)	316	3.4%
תקריות בים	6	—
קרבות אויר	36	0.4%
תקיפות מטוסים	18	0.2%
סה"כ	9381	100%

אבדותינו

אבדותינו מאז תום מלחמת ששת הימים, מסתכמות ב-513 הרוגים ו-1959 פצועים, חיילים ואזרחים גם יחד. בבחינת האבדות בגזרות השונות מתקבלת התמונה הבאה:

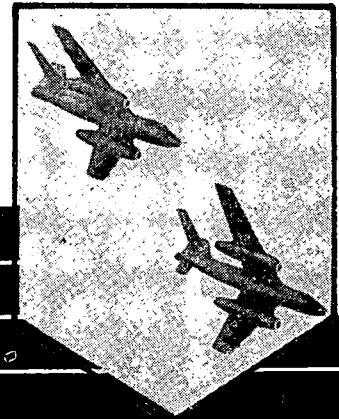
הגזרה	הרוגים	פצועים	סה"כ	נפגעים
לבנון	17	48	65	2.6%
סוריה	17	82	99	4.0%
ירדן	165	613	778	31.4%
עזה	24	156	180	7.3%
מרחב סיני	7	22	29	1.2%
תעלת סואץ	244	669	913	37.0%
יהודה ושומרון	9	113	122	4.9%
ישראל	30	256	286	11.6%
סה"כ	513	1959	2472	100%

נפגעי כוחותינו (חיילים ואזרחים) בתקופה 12 יוני 1967-31 דצמבר 1969

הפגזת בתי זיקוק
(תגובה לטיבוע משחתת אילת)

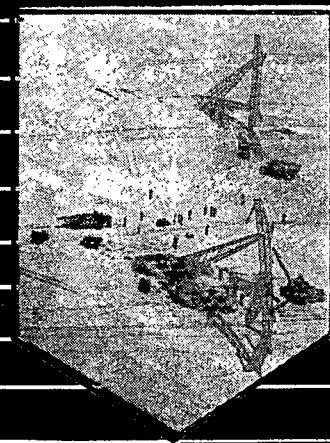
הפצצות אוויר

מספר
נפגעים

140
130
120
110
100
90
80
70
60
50
40
30
20
10
0

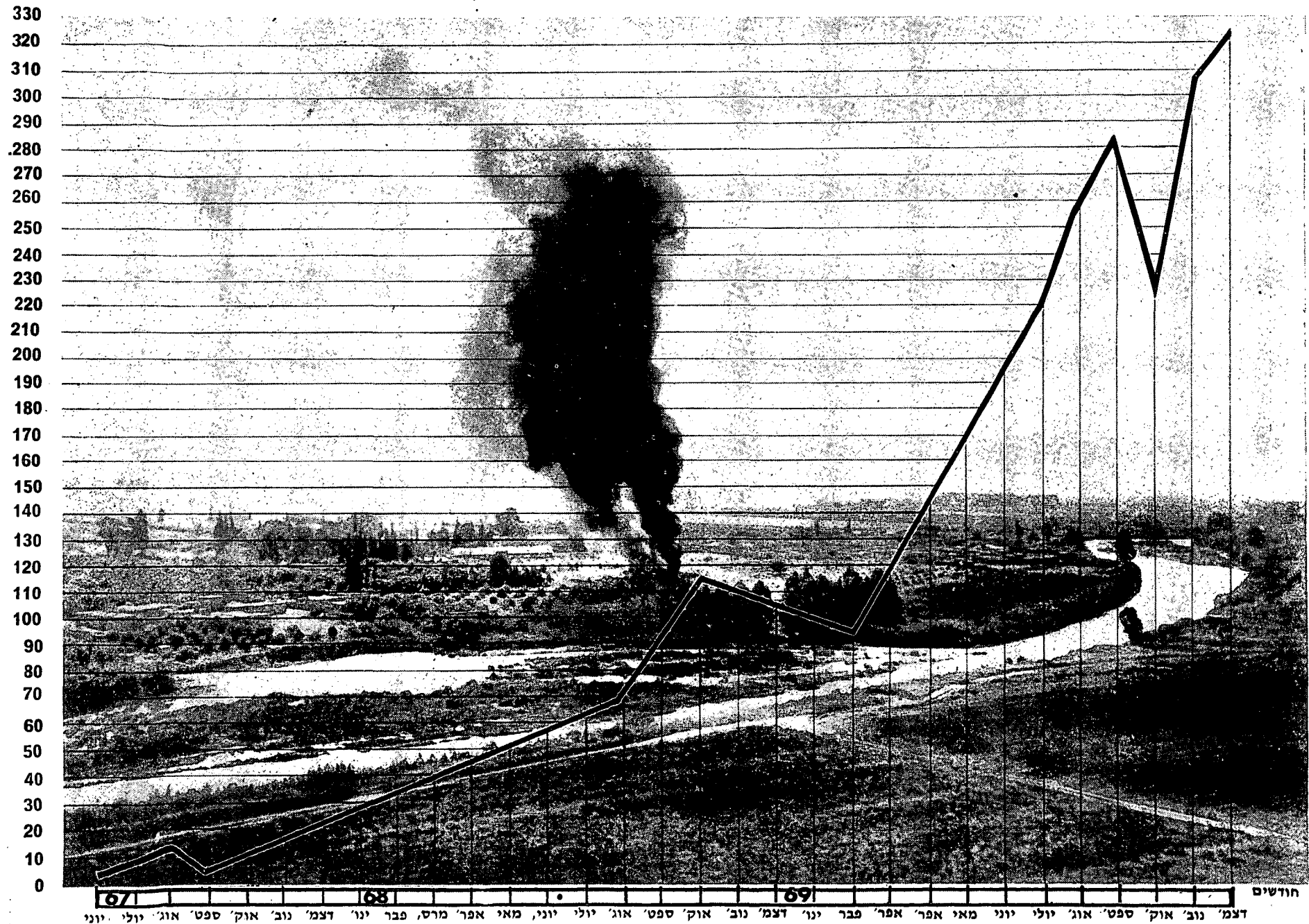
הפגזה ארט'

חודשים
דצמ' נוב' ספט' יולי יוני מאי אפר' מרס פבר' ינו' דצמ' נוב' אוק' ספט' אוג' יולי יוני מאי אפר' מרס פבר' ינו' דצמ' נוב' אוק' ספט' אוג' יולי יוני

תקריות בגזרה הירדנית בתקופה 12 יוני 1967-31 דצמבר 1969

מספר תקריות

הלחימה המצרית בגזרת התעלה

נשיא מצרים הגדיר בחודש מרס 1968 את הפעולה האסטרטגית המצרית כלפי ישראל, כמבוססת על שלושה שלבים עיקריים:

- החזקת המעמד או העמידה האיתנה. זהו שלב המיועד לשיקום הצבא וההגנה ולמניעת יצירת עובדות על-ידי ישראל. עוד בשלב זה (נובמבר 1967) יצא נאצר בסיסמתו „מה שנלקח בכוח יוחזר בכוח“, כדי להבהיר שמגמת פניו אינה לפתרון מדיני כי אם לפתרון באמצעות מלחמה;
- ההרתעה. השלב שלאחר בניית העוצמה ההגנתית, שנועד לביצוע מדיניות ההגנה המונעת;
- השחרור. פירושו המעשי סיום בנייתה של העוצמה ההתקפית והתחלת המלחמה להחזרת השטחים.

ברם, תוך כדי ביצוע הפעילות המצרית, החלשה או הפסקתה, הסתבר כי חלוקה זו לשלבים, גם מנקודת מבטם של המצרים, סכימתית מדי. במציאות אין מעבר חד ומובהק משלב למשנהו, ואין בעובדות כיסוי מספיק ליזמרה של מעבר כזה. אי-לכך תהיה משמעותית יותר חלוקה רטרופקטיבית של התקופה הנסקרת לחמישה שלבים עיקריים (ובהם שלבי-משנה) על-פי היקף הפעולה האופנסבית או הדפנסבית של המצרים, תוך ייחוס הפעילות הצבאית להצהרות המדיניות המצריות שניתנו במקביל או בדיעבד.

שלב א' — מתום המלחמה ועד מחצית אוגוסט 1968. שלב זה, שלפי ההגדרות של נשיא מצרים נאצר ניתן לו הכינוי: „העמידה האיתנה או החזקת המעמד“, אופיין בקיום השקט בתעלה מצד מצרים, פרט להתפרצויות מעטות, שתכליתן הייתה למנוע את ישראל מליצור עובדות חדשות והישגים נוספים בתחום היבשתי והימי. פעמיים נעשה ניסיון כזה: ראשונה בקרבות ראס אל-עיש, ביולי 1967, שמגמתם הייתה למנוע התבססות כוחות צה"ל מול פורט-פואד; ובשנית, בקרבות על חופש-השיט בתעלה, בספטמבר 1967, כאשר המצרים מוכנים היו להגביל ואף להפסיק את חופש-התנועה שלהם בתעלת-סואץ ובלבד לסכל את ניסיונות-אנו לקבוע עובדות-שיט מוגמרות בתעלה. טיבוע המשחתת „אילת“ באוק-טובר 1967 היה בבחינת חריג לגבי שלב זה. הרעשת ערי התעלה ובתיה-הזיקוק בסואץ על-ידי הארטילריה הישראלית השמיטה את הקרקע מתחת נכונות מצרים להסתכן בפגיעה במטרות מזדמנות.

בשלב זה נגרמו לנו 305 נפגעים, מהם 81 חללים (כולל נפגעי המשחתת „אילת“).

שלב ב' — מהשליש האחרון של אוגוסט עד סוף אוקטובר 1968. בשלב זה נעשו פעולות ראשונות בעלות אופי תוקפני, אשר בישרו את הכניסה לשלב השני, לפי הגדרת נשיא מצרים, שלב אשר כונה לאחר מכן כשלב „ההגנה המונעת“. הפעולות ההתקפיות המצריות, שכללו הרעשות ארטילריות וחדירות, אשר אחת מהן הייתה פשיטה אלימה, נפסקו בעקבות

התגובות הארטילריות שלנו ובעיקר לאחר הפשיטה הישראלית על נגעה-חמאדי בלב מצרים-העילית ב-31.10.68. פעולה זו גרמה למבוכה אצל המצרים ולדחייתו של המשך שלב זה. בשלב זה היו לנו 94 נפגעים, מהם 29 חללים.

שלב ג' — מראשית נובמבר 1968 עד ראשית מרס 1969. תקופת המבוכה המצרית שבין פעולת נגעה-חמאדי ועד לחיי דוש פעולה אופנסבית שבשלב-ההרתעה הנאצרי. בפרק זמן זה עשו המצרים מאמצים לבנות כוח הגנה אזרחי, לאבטחת המתקנים האזרחיים בעומק מצרים, תוך הדגשה כי „ישראל לא תזכה לפזר את כוחותינו שבחזית התעלה“. ברם, החשש פן תנוצל הפסקת ההרעשות הארטילריות על-ידי יריביה הערביים של מצרים ועל-ידי חמומי-המוח בצבא המצרי למסע נגד השלטון בקהיר, הביא להתפתחות מודרנת של לוחמת צליפות בתעלה, שהגיעה לשיאה בחדשים ינואר-מרס 1969. קודם לכן, בנובמבר 1968, נמסר על הקמת ארגון מחבלים מצרי בשם „ארגון ערבי סיני“, אס-כי בפועל היו אלה יחידות קומנדו של הצבא המצרי.

בשלב הזה היו לנו 28 נפגעים, מהם 5 חללים.

שלב ד' — מראשית חודש מרס 1968 עד 20 ביולי 1969. שלב זה, אופייניות לו הרעשות-פתע, המלוות פשיטות קומנדו על מעוזי צה"ל בגזרת התעלה ובמפרץ סואץ (ברא-שית מועד זה, ב-9 במרס 1969, נהרג הרמטכ"ל המצרי בהפגזה ישראלית בגזרת התעלה). בנואמו ב-31 במרס 1969 הכריז נאצר: „עתה נשתנתה התמונה. אנו תובעים דין וחשבון מהחייל שלנו בחזית, אשר רואה את דמותו של האויב ואינו יורה עליו“. הפרשנות המצרית הסבירה את „ההגנה המונעת“ כהפעלת „הזכות המצרית להלום בכל ריכוז תוקפני ישראלי“ בגדה המזרחית של התעלה, כאשר ההגדרה, מהו „הריכוז הישראלי ואופיו התוקפני“, נתונה לשיקול-דעתם של אנשי הצבא המצריים. עיקרה של מדיניות תוקפנית זו הייתה רצון מצרים למנוע את פעולת ההתבצרות של כוחותינו כדי לסכל את הפיכת קו הפסקת האש לגבול דה-פקטו. אולם, הטענות, שהופרחו על-ידי כמה שופרות מצריים, שלפיהם „אי קבלת החלטת מועצת-הביטחון על-ידי ישראל, פירושה שימת קץ להסדר הפסקת האש בתעלה“ — חזרו ונגנזו.

בשלב הזה היו לנו 229 נפגעים, מהם 61 חללים.

שלב ה' — מ-20 ביולי 1969. פרק זה נפתח עם צירוף המימד האוירי לחחימה הישראלית, כדי למנוע את „הששון אלי קרב“ בצד המצרי, והפלת 32 מטוסים מצריים. בפעילות המצרית בשלב זה יש סתירה בין המתרחש למעשה בחזית לבין הנאמר בהצהרות, שאף הן שונות זו מזו. בעוד שהפעלת הארטילריה נעשתה דלילה יותר והורחב השימוש במרגמות ובנשק-קל (במקום ארטילריה), הרי בתעמולה ובינאומים נמשכה הצגת הפעילות כמקודם, ואף הושמעו דיבורים על כניסה לשלב נוסף. ובעוד שר-המלחמה מסר באיגרתו לצבא המצרי, ב-23 ביוני 1969, על „התחלת שנת השחרור“ — כלומר, התחלת השלב הסופי — מיתן נאצר את הנעימה ודיבר על כך, שמצרים נתונה „במצב ההחלטה הנ-

חושה להילחם למען השחרור" וכן "במצב המנוגד להגנה הפסיבית של אשתקד". ולבסוף: "אנו נכונים למערכה ממור שכת להתשת האויב ועל כל מדינות ערב לנהל מדיניות של התשה". נאצר החל להשיג את שותפותה של החזית המזרחית בניהול מדיניות ההתשה ולשם כך הפעיל לחצים לייעול המפקדה המזרחית, כפי שכבר צויין לעיל. בשלב זה (מרץ 1970 ועד 1 בינואר 1970) היו לנו 287 נפגעים, מהם 77 חללים.

פעילות המחבלים בקוים

מאז המלחמה עברה פעילות ארגוני המחבלים שני שלבי פעולה עיקריים, ונמצאת כיום בראשיתו של שלב נוסף.

השלב הראשון התבטא בהקמת מפקדות מרכזיות ובהתארגנות רחבה בשטחים המוחזקים, על-ידי שני הארגונים העיקריים — פת"ח והחזית העממית". שלב זה החל זמן קצר לאחר תום הקרבות ונמשך עד סוף 1968. נסיונות התארגנות אלה נכשלו בגלל פעילות נחפות, חשיפתן על-ידי כוחות הביטחון של ישראל ואי-נכונותה של מרבית האוכלוסיה לשתף פעולה עם הארגונים.

השלב השני נכפה על ארגוני הטרור, עקב תוצאות השלב הקודם, והתבטא בהתארגנותם מחוץ לשטחים שבשליטת ישראל ובנסיונותיהם לבצע גיחות חבלניות מבחוץ. באופן טבעי היתה ירדן לבסיס טריטוריאלי של מאמץ זה — הן בתוקף משקל הגורם הפלשתינאי בתוכה והן בשל קרבתה למרכזים פלשתינאיים בשטחים המוחזקים ולישובים ישראלים. ארגוני המחבלים, שמספרם הלך וגדל במשך הזמן, הגבירו בהדרגה את התבססותם בירדן עד כדי הקמת מעין מדינה בתוך מדינה בשטחה. התפתחות זו הומרצה על-ידי תמיכתן המדינית של מדינות ערב, בעוד ירדן עצמה לא גילתה התנגדות לכך.

בתקופה זו עלה בידי הארגונים להרחיב שורותיהם, בעיקר מקרב היסוד הפלשתינאי של אוכלוסיית ירדן, ולהגדיל, הודות לסיוען של מדינות ערב ובעיקר מצרים, את כמות הנשק שבידיהם ואת סוגיו. השתפר גם טיב הנשק והוכנסו לשימוש מטולי-רקטות ("קטיושות") ומרגמות, המאפשרות פגיעה מרחוק, בלי שיסתכנו המבצעים בכניסה לשטח שבשליטון ישראל. סוג זה של הצטיידות הכתיב, במידה רבה, את אופי הפעילות משטח ירדן והיקפה.

אולם, לא ההתבססות בירדן ולא שיפור הנשק, לא היה בהם כדי להכתיר בהצלחה את פעילות המחבלים נגד ישראל משטח ירדן. מצב זה היה בין המניעים להעברת חלק מכוחות המחבלים להתארגנות ולפעילות בלבנון ומתוכה.

שלב זה, שהחל מסתמן לפני חודשים מספר, מתאפיין, בנוסף למתואר בשלב השני, גם במאמץ מוגבר יותר להרחיב את פעילות המחבלים בשטחים הנתונים לשליטון ישראל.

פעולות צה"ל והשפעותיהן — פעולת צה"ל ב-21 במרץ 1968 נגד בסיס המחבלים בכראמה, שבצד המזרחי של בקעת הירדן, פגעה קשות בהתארגנות כוחות המחבלים ואילצה אותם לסגת אל מדרגת החר של הגדה המזרחית, לפצל את בסיסיהם ולהחליף את מקומותיהם בתדירות. פעולה זו עוררה

גל אהדה למחבלים בירדן — צויינו אבדות צה"ל בקרב זה, וכן עובדת לחימתם של אנשי הפת"ח לצד כוחות צבא ירדן ב"בלימת" כוחות ישראל, והיתה התגייסות ניכרת לארגוני המחבלים.

אף-על-פי-כן עברו המחבלים לאחר פעולת כראמה, במידה רבה, לדפנסיבה ומספר החזירות לתוך שטחינו ירד. לעומת זאת עלה מספר מקרי הירי מהגדה המזרחית. ביולי 1968 החלה להסתמן התאוששות ארגוני הטרור, וב-4 באוגוסט הלם חיל-האוויר בסאלט, פעולה ששיבשה פעם נוספת את ארגונם ופעילותם.

פעולות צה"ל ביבשה ובאוויר נגד בסיסים בסוריה, בלבנון, ובעיקר בירדן משבשות מאז את היערכות המחבלים. במקביל לפעולות ההתקפיות, מהן פעולות מאסיביות, דוגמת כראמה וסאלט, משקיע צה"ל מאמץ בפעולה דפנסיבית נרחבת במי-קוש, בגידור ובמערך הגילוי באזורי הגבול.

שילוב זה של לחימה אקטיבית ופסיבית של צה"ל הביא לעליית שיעור היריות וההפגזות מעבר לגבול (הירדני בעיקר), וצמצום הפעולות בתוך השטחים שבשליטת ישראל; ואם כי נמשכים ניסיונות החזירה לעומק השטחים על-מנת להתבסס בהם, הרי מספרם מועט.

הפעילות מירדן בראש — מאז תחילת אביב 1969, ניכרת עליה כמעט רצופה בהיקף פעילות המחבלים. בראש עומדת הפעילות מהתחום הירדני ובמיוחד מי-המלה וצפונה. היא מתבטאת לרוב בירי ובהפגזות מהגדה המזרחית (כ-80 אחוז מכלל פעילות המחבלים באותה גזרה). רבות גם החזירות הקצרות לשטחנו לאורך נהר הירדן. הפעולות מכל הסוגים מגבול ירדן מהוות 70% מכלל פעולות המחבלים, עם תנודות קלות מחודש לחודש. הפעילות ברצועת עזה מהווה 10% — 20% מכלל הפעילות. יתרת הפעילות היא מגבול לבנון — וזו נמצאת בסימן עליה — וכן בתוך ישראל.

הטרור בשטחים המוחזקים ובישראל

בחדשים הראשונים שלאחר מלחמת ששת הימים התבססו ארגוני הטרור במרבית פעילותם על פלשתינאים מארצות ערב, שהגיעו לשטחים.

הגבולות שטרם נחסמו נוצלו להחדרת מפקדים ואנשי-שורה רבים, שהסתייעו אך מעט במקומיים בביצוע פעולותיהם. בתקופה זו התבטא יחסה של אוכלוסיית השטחים למחבלים באהדה מצד אחד ובעמידה מנגד, בבחינת "נחיה ונראה", מצד אחר. יחס זה ניוון מכמה גורמים: העובדה שהמחבלים עצמם סמכו בעיקר על כוחותיהם; החשש מפני תגובת השלטון הישראלי, שאותו טרם למדה האוכלוסיה להכיר; הצלחות גורמי-הביטחון הישראליים באיתור תאי המחבלים ובצמצום פעילותם והתפתחותם; אמצעי ההרתעה שנקטה ישראל היו חדשים ופעלו במלוא התכליתיות.

בתחילה רוכזו מאמציהם של ארגוני המחבלים למלחמה בשל-טון הישראלי בשטחים. לגיוסם ולארגונם של ערבים ישראלים לא הוקדשה כמעט כל תשומת-לב, והמבצעים החובבניים גשענו בעיקר על כוחות, שחדרו מהגדה המזרחית של הירדן וניסו להתארגן בשטחים.

תקריות בגזרה הירדנית

היחס בין תקריות פנים וחוץ

מספר תקריות

1,100

1000

900

800

700

600

500

400

300

200

100

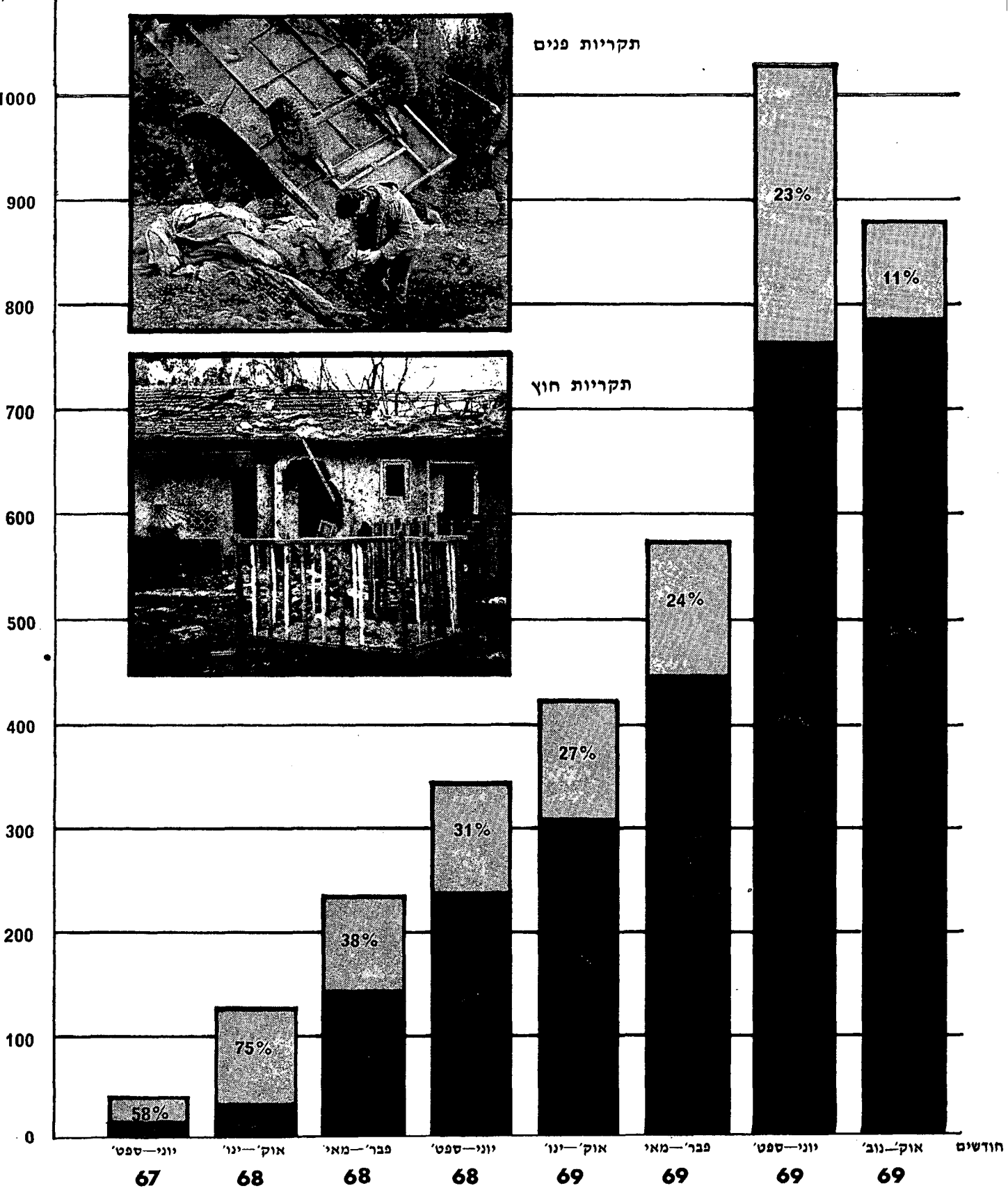
0

תקריות פנים

תקריות חוץ

יוני-ספט' 67

אוק'-ינו' 68

פבר'-מאי 68

יוני-ספט' 68

אוק'-ינו' 69

פבר'-מאי 69

יוני-ספט' 69

אוק'-נוב' 69

חודשים

נפגעים ישראלים בפעולות הבצעיות יוני 1967-דצמבר 1969

הללים
 פצועים
 קה"כ

כראמה
מיקוש אוטובוס תלמידים

ארט' בתעלה
האי גרין

ארט' בתעלה
פיצוץ בת"א
התחנה המרכזית

טיבוע אילת

ארט' בתעלה
תקיפת מוצב
מיקוש אל-חמה

ראס אל-עיש

67 יוני יולי אוג' ספט' אוק' נוב' דצמ' 68 ינו' פבר' מרס' אפר' מאי יוני יולי אוג' ספט' אוק' נוב' דצמ' 69 ינו' פבר' מרס' אפר' מאי יוני יולי אוג' ספט' אוק' נוב' דצמ'

בשלב השני, כתוצאה מהכשלונות, החלו הארגונים להחזיר חוליות מזוינות מעבר לגבול, כשאלה נעים מעט בתוך אזורים מאוכלסים בשטחים, אך כמעט שאינם נזקקים לעזרת התושבים. בד בבד הוזרמו מארצות ערב הנחיות להתארגנויות בתוך השטחים ולמאבק חתרני, שיתמוך במאבק המחבלים. פותחה תיאוריה בדבר הצורך בשילוב שתי צורות המאבק – המחבלים והמרי האזרחי. ביהודה ושומרון וברצועה התארגנו מחתרות וגופים מוסוויים (חזית לאומית), ועדות ליכוד לאומיות, (התאחדויות וכיו"ב) שעברו מהתארגנות לשם מאבק מדיני לפעולות חבלה.

בשלב הבא, בעקבות המעצרים הנרחבים בקרב הנהגת ארגוני המחבלים בשטחים ובריחת השאר לגדה המזרחית לשם התארגנות מחדשת, החלו ארגוני הטיור מתבססים יותר ויותר על אוכלוסיית השטחים ואף לגייס ערבים ישראלים ולנצלם לפעילות בתוך שטח ישראל. נתרבה אחוז הצעירים, ובמיוחד המשכילים, שהצטרפו לארגונים וגרמו לעליה ברמת הביצועים. כן בלטו כמה עשרות נערות, שהועסקו בפעולות חבלה, הברחת נשק ותפקידי קישור. הזדהות האוכלוסייה עם הטיור גברה והיו אף מקרים של סיוע בפועל.

גם בקרב ערבי ישראל עלתה יוקרת ארגוני הטיור. הארגונים, מצידם, החלו מבליטים את הצורך בשיתוף ערבי ישראל במאבק. במסמכים תורתיים של פת"ח הודגש הצורך בגיוס ערבים מישראל והובעה משאלה לגיוס דרוזי-ישראלי. בשני דורי מדינות ערב וארגוני המחבלים כוונו קריאות מיוחדות לערבי ישראל להצטרף למאבק המזויין. ואם כי האהדה למחבלים בקרב ערבי ישראל היא מילולית בעיקרה, הרי היא מתפשטת, ועם זאת גוברת נכונותם להצטרף לארגונים וליטול חלק ממשי בפעולות חבלה וטיור.

מתחילה כיוונו ארגוני הטיור מאמצים ניכרים לביצוע פעולות ראוה מרשימות בתוך שטח ישראל, ובעניין זה מורי גשת לאחרונה החרפה ניכרת. מאז אפריל 1969 ועד סוף השנה בוצעו 59 פיגועים בתוך מדינת-ישראל, וגדל מספר הצעירים מערבי ישראל שהצטרפו לטיוריסטים. לעומת השנה הראשונה לאחר מלחמת ששת הימים, שבה נעצרו כ-20 מערבי ישראל, שנטלו חלק בטיור, הרי מאז נעצרו עוד כ-120 איש, וברובם הודו בחקירות, כי היוזמה להצטרפות באה מצידם דווקא. קרוב איפוא לוודאי, שבתוך ישראל פועל לים כיום מספר ערבים, אשר להם יד וחלק בפעולות החבלה שבוצעו בשטח המדינה.

קיים שוני מהותי בין פעולות החבלה בשטחים לבין הפעילות בישראל. בשטחים ניהלו חוליות המחבלים מלחמתן לרוב בנוסח צבאי-למחצה, בתקיפת מטרות צבאיות ובפגיעה בשל-טון הישראלי, ואילו בישראל לבשה מלחמתן אופי טירוריסטי מובהק, כשהן מנסות לפגוע באזרחים, לרבות נשים וילדים, ללא כל אבחנה (כמו החדרת מכונית-תופת לשוק מחנה יהודה בירושלים או פיצוץ בשוק-הירקות בעפולה, וכן במת-קנים ובמפעלים כלכליים כבתי-הזיקוק בחיפה, מערכות-מים וכיו"ב).

עם זאת יצויין, כי הסיוע בפועל של אוכלוסיית השטחים לארגוני המחבלים הוא מוגבל, וכי לא הורע המצב בתחום הקרוי מרי אזרחי. התמיכה בארגוני המחבלים היא יותר נפ-

שית ומילולית מאשר מעשית. באשר לערבי ישראל נראה, שההצטרפות לארגוני המחבלים אינה רבה, ועדות לכך מספרם, המהווה אחוז כמעט אפסי בסך-הכל העצורים נאשמי הפעילות החבלנית, הנמצאים בידי השלטונות.

הערות סיכום

הפעילות העויינת לאורך קוי הפסקת-האש מתנהלת בגלים עולים ויורדים. המגמה הכללית היא של עליה – במספר התקריות, בסוגים של כלי-הנשק המופעלים ובהיקף האבדות. רוב התקריות והאבדות, כ-80%, היה בשתי חזיתות עיק-ריות, המצרית והירדנית, על המאפיינים הסגוליים של כל אחת מהן.

בחזית המצרית מבוצעת כל הפעילות על-ידי הצבא המצרי הסדיר, הנתון למרות ממשלתו ופועל לפי הוראותיה (גם גוף המחבלים המתקרא „ארגון ערבי סיני“ נמצא, כפי שכבר נזכר לעיל, בשליטתם והכוונתם של השלטונות המצ-ריים המרכזיים ויש למנות גם את פעולותיו על אלו של הצבא המצרי הסדיר).

בחזית הירדנית נתונה הפעילות, ברובה, בידי ארגוני המ-חבלים, והצבא הירדני הסדיר משתלב בפעילותם בחיפוי ארטילרי, בסיוע לחציית הירדן, במתן אינפורמציה ועוד. התקריות, בחלקן, מעורבות ושותפים בהן המחבלים והצבא הירדני גם יחד. המידה והאינטנסיביות, של התערבות הצבא הירדני הסדיר, מושפעות על-ידי שלושה גורמים עיקריים: מדיניות הממשלה הירדנית; פעולות המנע והתגובה של צה"ל ומידת חריפתן; וגישתם של המפקדים הירדניים המקומיים לאורך קו החזית, הנוטים, לעיתים, להחמיר בתגובה ולפעמים מסתפקים הם בתגובה מצומצמת. גם טיב התגובה הירדנית המקומית, מושפע לא מעט מאופי התגובה של צה"ל.

● הפעילות בגזרה המצרית. בפירוט הנפגעים בגזרה המצרית נבחנה השפעת התגובות של צה"ל על התפתחות הפעילות הצבאית של האויב, דרך העליות והירידות במספר אבדותינו, בהנחה שמספר האבדות הוא המודד המובהק ביותר להיקף התקריות. מניתוח הפירוט שבתרשים מתקבלת התמונה הבאה:

● באוקטובר 1967 הגיעו אבדותינו לשיא, עם טיבוע המשחתת „אילת“. בעקבות כך הנחית צה"ל מהלומה חזקה על בתי הזיקוק וערי התעלה והפך קוד המצרי, שנוכח לדעת עד כמה חשוף הוא לפגיעות בגזרה זו, צימצם את פעילותו. כתוצאה מכך חלה ירידה קיצונית במספר אבדותינו וההפוגה נמשכה עד אוגוסט 1968.

● מאוגוסט 1968 עלה שוב מספר אבדותינו בגזרת התעלה. צה"ל ערך את הפשיטה על נגע חמאדי. השלטונות המצריים נוכחו לדעת שהעורף שלהם פגיע ושוב חלה ירידה באבדות.

● מראשית 1969 (חדשי פברואר – מרס) עת הכריז נאצר, כי הסכמי הפסקת האש אינם מחייבים

עוד את מצרים וכי „אנו תובעים דין-וחשבון מהחיל שלנו, אשר רואה את דמותו של האויב ואינו יורה עליו“ חלה שוב עליה באבותינו. ב-20 ביולי 1969 הופעל חיל-האוויר הישראלי, לראשונה בגזרה המצרית מאז המלחמה, ומספר אבותינו החל פוחת.

היוצא מכאן הוא, איפוא, כי למהלומות-הנגד של צה"ל נודעת השפעה ישירה מובהקת ובולמת על הפעילות הצבאית של האויב, אך לכך יש להעיר שתי הערות:

האחת — משכי ההפוגה מתקצרים והולכים. אם אחרי הפגזת בתי-הזיקוק, באוקטובר 1967, חלה ירידה באבדות, שארכה עד אוגוסט 1968, כלומר — כעשרה חדשים, הרי הפשיטה על נגד חמאדי נתנה לישראל הפוגה של ששה חדשים בלבד.

והאחרת — שאף בהפוגות אלו לא היו הפסקות מוחלטות בתקריות ובאבדות. חודש אוגוסט 1968 כמעט והיה ללא אבדות, אולם, אחר פשיטת נגד חמאדי ולאחר הפעלת חיל-האוויר ביולי 1969, לא פסקה הפעילות המצרית ונתווספו אבדות, אמנם באינטנסיביות יותר נמוכה, אך לא ירדו לשיעור הנמוך של אוגוסט 1967.

● הפעילות בגזרה הירדנית. המאפיין הראשון של הפעילות כאן, זו העליה המתמדת והרצופה בהיקף התקריות. אם חלות כאן, לעיתים, הפסקות בעליה ואף ירידות, הרי נובע הדבר בראש וראשונה מתופעות אקלים עונתיות, כגון הקושי לחצות את הירדן בחדשי החורף. המאפיין השני הוא בעובדה, שזו גזרת הפעילות העיקרית של ארגוני המחבלים.

צויין לעיל, כי רק כ-20% מהתקריות מתרחשות בתוך השטח חים המוחזקים ומדינת-ישראל, היינו, מעבר לקוי הפסקת האש. כ-80% מהתקריות הן פעולות-איבה, שמקורן מעבר לגבול ואינן מצריכות מעבר פיסי של קוי הפסקת האש על-ידי האויב. אלה פני הדברים בחתך תקופה על פני שנתיים ומעלה. אבל אם לראות את הדברים כתהליך, הרי מתבטא הדבר — למרות הגידול הרצוף במספר האבסולוטי של התקריות משני סוגי פעילות המחבלים — בירידה מתמדת של אחוז הפעילות בתוך השטחים (לרבות ישראל) לעומת הפעילות שמעבר לגבול. התופעה מוסכרת היטב בהתפתחות שחלה בלחימת צה"ל וכוחות הביטחון במחבלים.

בתחילה ניסו המחבלים להתארגן לפעילות בתוך השטחים, אולם עקב הצלחות שירותי-הביטחון נאלצו לעבור מזרחה לירדן.

בשלב הבא, שבו עדיין לא היה קו הירדן מאורגן היטב לאבטחה, יכלו המחבלים לבצע חדירות קצרות ולחזור לגדה המזרחית.

עם שיפור האבטחה לאורך בקעת הירדן והצלחות כוחות הביטחון בתפיסת המחבלים בשטחים, נאלצו הללו להסתפק בירי מעבר לגבול ולצמצם מאוד את חדירותיהם.

● הפעילות בגזרה הלבנונית. להוציא פעולות בודדות ומקריות במשך המחצית הראשונה של שנת 1968, נשאר גבול לבנון השקט, באופן מוחלט כבאופן יחסי, שבגבולות הסובבים את ישראל.

לבנון, שיצאה ללא סריטה מהמלחמה, השתדלה לתרום את חלקה ללוחמה הערבית בישראל רק באופן מילולי, אולם השינויים שחלו במחצית השניה של שנת 1968 (מלחמת הירדן) תשה וחיפוי המחבלים אחר גישה נוחה יותר מאשר הגבול הירדני) גרמו לסחף בעמדתה של לבנון ולהדרדרות שחלה בגבולה הדרומי עם ישראל.

ההסתננות של ארגוני המחבלים לדרום לבנון החלה למעשה בסתיו 1968, בתחילה באורח איטי ודיסקרטי, בלי לחשוף את עצמם על-ידי מבצעים גדולים (14 תקריות במשך 4 החודשים האחרונים של 1968), כדי לבסס את מעמדם באיזור לפני שיגיעו לעימות עם שלטונות לבנון.

מבצע צה"ל בנמל התעופה של ביירות בסוף 1968 חשף את העובדה הנ"ל ואילץ את שלטונות לבנון לפעול, במידת מה, נגד המחבלים (באביב 1969). אולם המבנה הפנימי-העדתי ותמיכת שאר מדינות ערב, אשר גרמו למשבר ממשלתי ממושך וללחץ על לבנון, גרמו לפשרות לבנוניות עם המחבלים. פשרות אלו נוצלו ליתר התבססות בגזרה ממזרח לחצי-כאני בתחילה ולהתפשטות השפעת המחבלים לגזרות האחרות בדרום ולרכווי הפליטים בשאר שטחה של לבנון.

אזהרות ישראל שהתבטאו בפשיטות על חלתא (5 ספטמבר) ועיתרון (5 אוקטובר), עקב עליית מספר התקריות (80 תקריות באפריל-אוגוסט), זרזו את העימות בין המחבלים לשלטונות הלבנוניים. עימות זה, אשר לדברי הלבנונים נפל בו כ-150 אנשים, לרבות 100 מחבלים, ואשר בו היתה ידו של הצבא הלבנוני על העליונה, נסתיים שוב בפשרה לרעת לבנון, אשר הושגה בתיווך מצרים ובדמות הסכם קהיר (3 נובמבר 1969) עם המחבלים.

חתימת הסכם קהיר היתה למעשה הישג ניכר למחבלים, שקבלו ליגליזציה לפעולותיהם והשיגו הכרה של זכות פעולה משטח לבנון. הישג זה אכן תרם להגברת פעילות המחבלים שהגיעה בשלושת החודשים האחרונים של שנת 1969 ל-44 פעולות.

לאחרונה אמנם חלה עליית-מה בפעילות בתוך מדינת-ישראל ונראה כי סיבתה, לפחות חלקית, בהשתתפותם של בני-מיר עוטים בפעילות זו. אבל בשטחים המוחזקים עצמם לא חל שינוי משמעותי.

● אבדותינו. הפירוט שבגרפים (עמ' 12, 13, 16 ו-17) לגבי נפגעי צה"ל בפעולות מבצעיות, מלמד על המגמה הכללית ומצביע על הפעולות המיוחדות, שגרמו לעליות-שיא שהיו לנו במספרי האבדות. זינוקים אלה הם לרוב במספרי הפצועים ולא החללים (להוציא מכלל זה נפגעי טיבור „אילת“).

אלו תוצאות אופיה וטיבה של לחימת טירור עיוורת.